

prosvetni delavec

Med drugim preberite

- SPORNI PREDLOGI O ENOTNI JUGOSLOVANSKI ŠOLI, str. 2
- VARNO SHRANJEN NARODNI SPOMIN ZA PRIHODNOST, str. 3
- PO DEVETIH REFORMNIH NAČELIH DO IZOBRAŽEVANJA PRIHODNOSTI, str. 4
- RAZMIŠLJANJA O RAZVOJU OSNOVNE ŠOLE, str. 5
- VEČNA PASTORKA DRUŽBE, str. 7
- IZ RAZISKAV, str. 9

Edinost, sreča, sprava k nam naj nazaj se vrnejo

Eden najzanesljivejših preskusov nekogaršnje poezije je širina njenega mogočega uresničevanja v posameznih življenjskih prilogah ali trenutkih. Gre za tako imenovano funkcionalno vrednost umetniškega dela, v kateri se razkriva pesniška moč, ki je potrebna, da književno delo preživi čas svojega rojstva in traja.

Takšna milost je seveda dana le redkim; večji del umetniškega ustvarjanja ostaja vendarle v okviru svojega časa in prostora, se pravi, v razsežnostih zgodovinskega dogajanja in časovno omejenega estetskega okusa.

Tudi poezija Franceta Prešerna je bila sprejeta različno. Njen sprejem pri sodobnem bralcu je zasnovan na tisti liniji, ki jo je pesnik začel s Slovesom

od mladosti in privedel do vrhunca v Sonetih nesreče. V teh besedilih se je začel proces, ki ga imenujemo drama sodobnega človeka; temo je izredno tankočutno načel Prešeren, nadaljuje pa se malce spremenjena vse do današnjih dni. Na osrednjih ravneh človeške in pesniške dejavnosti, katerih se loteva Prešernova lirika, srečujemo namreč subjekt, ki je v nasprotju z objektivno resničnostjo. Objektivna resničnost ogroža enotnost in smisel življenja, uničuje subjekt, ki je nosilec idealnih vrednot, humanističnih pobud in socialnih dejanj. Ko Prešeren prevzema in brani načela, ki so gibalba novoveške zgodovine, to pomeni, da sprejema in brani vlogo subjekta resničnosti, ki za ta subjekt ni primerna. Gre torej za spor posameznika s svetom, v katerem živi.

Prešernovo pesništvo tematizira dramo subjektivizma; le-ta je intenzivna in pojasnjena v temi domoljubja in v temi erosa, predvsem pa seveda v temi pesništva, ki je, v skladu s pesnikovo vizijo, zadnji residuum avtonomnosti subjekta v sodobnem svetu. Prvenstveno umetnostno ustvarjanje ima v tej poeziji transcendentalni in metafizični pomen; gre za moč, ki iz nje izvira in se uresničuje zdaj, hkrati pa omogoča vsaj privid udejanjanja v prihodnosti. Z izrednim zmanjševanjem subjektivnega deleža – to se je zgodilo v sodobnih življenjskih razmerah – je ta tematska plast še danes tista bleščeča aura, ki jo je človek izgubil, vendar si jo ponovno želi. Takšno lirčno prestopanje meje, v katerem posamezne vrednote dobivajo opravičilo za svojo veljavo

šele iz subjektivne doživljenosti, iz njihovega pomena za posameznikovo notranjost, je imelo, ob subjektivnem, seveda tudi velik socialno-politični naboj.

Ni naključje, da imata v Prešernovi poeziji zelo visoko frekvenco besedi srce in dobrota. To je zunanje znamenje razsvetljenjskega filantropizma, ki je za zdajšnje pojmovanje sicer preveč afektivno razsežno, njegovo bistvo, s katerim se utemeljujejo medčloveški odnosi in razmerja v čustveni odprtosti za drugega, pa je še zmeraj aktualno. Vsak človek se mora v sodobnem času povezovati s širšim okoljem in se mu prilagajati, saj se to neprenehoma spreminja. Prilagajanje posameznika in celote je pogoj za obstanek, to pa pomeni, da vsakdo celo mora biti sprejemljiv. Interakcija med subjektom in okoljem ni le neprenehno dogajanje, temveč *conditio sine qua non*; ta pogoj prav sili različne enote, da se vedejo kot odprti in gibljivi sistemi. Človek je, kot pravijo antropologi, univerzalno bitje, zato je njegova poglavitna značilnost težnja po ustvarjanju univerzalnih rešitev; to pa zahteva, da ne preostane širi svoje komunikacijske možnosti. Pri tem širjenju imata kultura in umetnost enkratno vlogo, zato ni naključje, da sodobna filozofija v zvezi s tem govori o tako imenovani ontotvorni moči. Prešeren ima, ko govori o dobrem mejašu in svobodni človečanski skupnosti brez prepira, v mislih prav tiste globoke človeške vezi, ki jih ustvarja kultura. Za pesnika je kulturno delo, posebno pa še umetnostno-ustvarjalno, transcendiranje vsega, kar je, to pa izključuje kakršen koli ideološki (politični) prijem. Ideološko usmerjeni človek ni sposoben videti svoje končnosti, s svojim pragmatičnim voluntarizmom se upira prav konstitutivni razsežnosti umetnosti ter se vede do nje totalitarno. Umetnost namreč ne more živeti, če želi ostati umetnost, v različnih vnaprej postavljenih okvirih, ki jo zavirajo ali omejujejo (slavec naj poje, kakor mu je grlo ustvarjeno, pravi Prešeren). Če je ustvarjalna in zdrava, spontano pripomore k ravnotežju; to ravnotežje je socio-psihološke narave, je pa posledica izbire, v kateri se sprejema samo tisto, kar je genetično *specificum*, karakterološko pa *unicum*, se pravi identiteta, za katero si prizadeva vsaka narodna kultura. Ko Prešeren poudarja ob potrebni sprejemljivosti za univerzalno tudi zvestobo rodovni tradiciji in etični kulturni kontinuiteti, seveda ne misli na fraze iz primitivnega propagandnega repertoarja, temveč na tisto, kar se imenuje utemeljitev v razliki. Bogastvo tako utemeljenih razlik pa je vsebina življenja in njegova poglavitna lastnost; za kulturo je to celo pogoj obstoja in normalnega razvoja. Človeku, ki pozna zakonitosti kulturnega življenja, so zato sumljiva različna

načrtovanja, ki se porajajo iz duha tretje industrijske revolucije. Kibernetično usmerjeni človek bo namreč moral spoznati, da kulturnega razvoja in umetnostnega ustvarjanja ni mogoče načrtovati; oboje je, na to spominja že etimološki izvir besede kultura, mogoče le gojiti.

Pesnik Prešeren torej v naš čas, predvsem s svojo Zdravljico, kliče, naj se »edinost, sreča, sprava« vrnejo tudi v sodobno življenje. Gre za tri pojme, ki jih je v civilno družbo vnesla francoska revolucija (1789), pravna država pa naj bi jih s svojo normativno dejavnostjo omogočala in varovala. Pomenljivo je, da se pesnikova misel in revolucionarni manifest dvesto let po njegovem nastanku ujemata, saj še zmeraj zahtevata – socialno uresničitev. To je tem pomembnejše, če se spomnimo še na besedilo razglaša, ki je nastalo na ustanovnem kongresu slovenske komunistične partije (Čebine, v noči med 17. in 18. aprilom 1937). V njem je namreč kot motto najti sedmo kitico Prešernove Zdravljice, in sicer v idejno radikalnejši obliki (Živé naj vsi naródi, ki dan dočaka hrepéné, da koder sonce hodi, ne bo pod njim sužnjé glavé, da rojak, prost bo vsak, ne vrag, le sosed bo mejak).

Pesnikova formulacija združuje uporno narodno misel z načelnim internacionalizmom. V njej je najprej tematizacija boja za človekovo in narodno svobodo, na tej podlagi pa je ustvarjena vizija sveta po človekovi meri. Strnitev obeh idej je še zmeraj programska in mobilizacijska, razkriva veljavno globalno presojo sodobnosti in prihodnosti ter ima zato še zmeraj globoko miselno in spodbudno zgodovinsko vlogo. Zdravljica se potemtakem ponovno potrjuje kot besedilo, ki je izraz najbolj vitalnih množičnih in hkrati najglobljih zgodovinskih teženj. Prešernova pesem o osvobojenem svetu – tega naj bi nastanili dobri ljudje – je s tem postala vsenarodno in človečansko besedilo, nekakšen prototekst, iz katerega izvirajo poglavitne lastnosti družbenih razmerij v civiliziranem življenju. Prav je, da se v letu, v katerem bomo proslavljali dvestoletni jubilej francoske meščanske revolucije, spominjamo tudi, da je iz nje zajel omenjene plemenite človeške vsebine, za katerih uresničitve, celo v sodobnem času še zmeraj ni vse storjeno, tudi slovenski pesnik France Prešeren. S tem je hkrati pokazal pot, na kateri je mogoče temeljno bivanjsko odtujenost, če že ne premagati, pa vsaj olajšati: to je pot preganjanja teme, ki nas zaslepjuje, in ustvarjanja luči, ki nam bo pomagala, da bomo spet videli bistveno in si z vsemi močmi prizadevali za njegovo uveljavljanje na vseh ravneh človekove in objektivne resničnosti.

JOŽE POGAČNIK



PREŠERNOVA LJUBLJANA – DANES (1989)

Vse fotografije in besedila: Mirko Kambič

ŽIVÉ NAJ VSI NARÓDI,
KI DAN DOČAKAT'
HREPENÉ,
DA KODER SONCE HODI,
NE BO POD NJIM SUŽNJÉ
GLAVÉ,
DA ROJAK,
PROST BO VSAK,
NE VVRAG,
LE SOSED BO MEJAK

Čebine; v noči med 17.
in 18. aprilom 1937)

Sakemu tisto, kar ahko sprejme

Recepta, kako ustvariti in voditi takšno šolo, ni. Pravo kolektivno delo učiteljev se razvije ali ne, učenci in učitelji so ali niso sodelavci, šola začenja s krajem ali brez, odpirajo se vrata. Če bi pedagoški delavci pogostejše razumeli tako, kot jo pojmuje Dolinšek, bi bilo najbrž podobnih šol več. Zanj je ta šola kot »njen dom«, in tudi otroci naj bi jo »prijeli kot svoj dom. K domačim stvari pripomore na primer tuda, kjer so bili, kjer so bili, kjer so bili, ki ga učenci po razredih, v prostem času po mili volji

Učitelj naj bi učenca sprejemal takšne, kot so, z vsemi napakami, slabostmi in pomanjkljivostmi. Da si bodo lahko izoblikovali pozitivno predstavo o sebi, in se tako ustrezno razvijali. Med udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa naj potekajo tako imenovane pozitivne socialne interakcije, ki temeljijo na dvostranski komunikaciji. Zavreči je treba negativne vzgojne ukrepe, ki samo trenutno ustrahujejo učence in

Učitelj naj bi učence sprejemal takšne, kot so, z vsemi napakami, slabostmi in pomanjkljivostmi, da si bodo lahko izoblikovali pozitivno predstavo o sebi, in se tako ustrezno razvijali. Med udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa naj potekajo tako imenovane pozitivne socialne interakcije, ki temeljijo na dvo-
smerni komunikaciji. Zavreči je treba negativne vzgojne ukrepe, ki samo trenutno ustrahujejo učence in

Z metodo dela je tesno povezana tudi vsebina. Če bo učitelj predstavil spoznanja določene znanosti – predmeta učencu ustrezno, privlačno, bo učence te vsebino tudi dojel in uporabil v primernih okoliščinah. Za čim širšo uporabo znanja in celosten vpogled v problematiko pa je nujno interdisciplinarno povezovanje strok. Ta povezava je v učnih načrtih jasno predstavljena, učitelji pa lahko uporabljajo še druge medpredmetne

Odnosi med učitelji in učenci morajo biti demokratični, če hočemo doseči dobre vzgojno-izobraževalne uspehe. Učitelji in učenci se morajo dogovarjati in sporazumevati o sodelovanju v vzgojno-izobraževalnem procesu. Zato morajo biti odnosi v razredu takšni, da omogočajo odločanje, ki izhaja iz samega dela (učenja). Delo se organizira tako, da učenci pridobivajo znanje in spoznanja s samostojnim iskanjem načinov in poti, in ne zgolj s frontalnim (dogmatskim) dojemanjem vsebin. To

Za vpeljavo bolj raznolikih vsebin in oblik dela je nujno sodelovanje okolja, ki daje šoli svojevrstno »pečat«. Učenci in učitelji naj bi se z interesi in dejavnostmi, s fakultativnimi predmeti, dejavnostmi, akcijami, življali v družbeno okolje: lahko se povežejo s krajevno skupnostjo, kjer samoupravno oblikujejo predloge o ureditvi okolja, včlenjujejo svojo kulturno dejavnost v programe prazničnih prireditvev, se dogovarjajo o rekreacijski dejavnosti, sodelujejo pri družbeno potrebnem delu, okolje pa naj bi pomagalo šoli strokovno, organizacijsko in

Starši lahko glede na svojo usposobljenost (različni poklicni profili) sodelujejo kot mentorji interesnih dejavnosti ali fakultativnega pouka, ozdi odstopijo prostore za opravljanje poskusov ali računalniško obdelavo podatkov, omogočajo učenecem ogled obratov, jih seznanijo s poklici kakšnega področja ipd., društva ponudijo mentorje za razvoj najrazličnejših dejavnosti. Možnosti je nešteto, od medsebojne povezanosti in sodelovanja pa je odvisno, ali bodo tudi uresničene.

DARJA RAKČEVIĆ

Sakemu tisto, kar ahko sprejme

Recepta, kako ustvariti in voditi takšno šolo, ni. Pravo kolektivno delo učiteljev se razvije ali ne, učenci in učitelji so ali niso sodelavci, šola začenja s krajem ali brez zapira svoja vrata. Če bi pedagoški delavci pogostejše razumeli tako, kot jo pojmuje Dolinšek, bi bilo najbrž podobnih šol več. Zanj je ta šola kot »njen dom«, in tudi otroci naj bi jo »prijeli kot svoj dom. K domačim stvari pripomore na primer tuda, kjer učenci po razredih hodijo v prostem času po mili volji.

V garderobi je nekaj deset parov gumijastih škornjev; te potrebujejo, kadar urejajo šolsko okolje: 25 arov zelenjavnega vrta in še enkrat večji sadovnjak s približno 550 jablanami in 130 hruskami spada – tako menijo dandanes marsikje – prej kam drugam kot v šolo. In štirje enosni traktorji znamke Gorenje (z roto kosilnico, grebenom, frezo, škroplnico in plugom...). Ni ga učenca in ne učitelja, ki ne bi poprijel za orodje in postoril, kar je pač potrebno in kar zmore. »Fante naučimo ravnati s kmetijsko mehanizacijo in zelo so navdušeni. Devet-, desetletniki sprašujejo, kdaj bodo dovolj veliki, da bodo lahko delali s traktorjem,« pripoveduje ravnatelj, ki poučuje v sedmem razredu kmetijski pouk – tā je v kamniški šoli sestavni del življenja in dela, obenem pa je to tisto področje, ki spremlja Dolinska že od mladih nog. Še kot otrok je pomagal očetu v drevnici, in nihče ne ve, koliko prostih ur in ljubezni je namenil zemlji, ko je poučeval na Vinarsko-sadarski šoli v Svečini. Spominja se, da je preobvaloval več kot pet ur, če je hotel obhoditi šolsko posestvo. Z zemljo se je zmeraj rad ukvarjal. Pravi, da so ob takšnem delu človek spočije in nadaljuje, da »so le še rastline ubogljive in odkrite, odzovejo se na vsa naša dejanja in izzive.« In ker je narava tako čudovita in čudežna mojstrica, želi kamniški ravnatelj tudi najmlajšim privzgojiti ljubezen do nje. In kadar



TRG OSVOBODITVE
Na nekdanj slovitnem Kongresnem trgu je bilo tudi nekaj gostiln, ki jih je Prešeren rad obiskoval, posebno V Peklu, Pri Metki, na vogalu trga in Vegove ulice. Stare stavbe so se umaknile novim, le fasada uršulinske cerkve je ostala enako slikovita.

Ravnatelj pravi, da je ob znanju najpomembnejše, da mlade naučimo delati. In v kamniški šoli se jim to posreči. Prepričan je, da fizično delo nikomur ne škoduje, posebno pomembna se mu zdi vzgoja, ki razvija delovne navade. Tudi tisti starši, ki v za-

»Če bi bilo v moji moči, bi vpeljal vajenske šole, takšne, kakršne smo imeli včasih, usposabljalne so dobre delavce in – prav te potrebujemo,« razmišlja Jože Dolinšek. Po zdajšnjih vzgojno-izobraževalnih programih pa marsikomu grenimo življenje s težko učno snovjo. Izbira je temelj življenja. Bolj bi jo morali upoštevati že v osnovnošolskem izobraževanju, ko večinoma le z besedami poudarjamo, kako pomemben je diferenciran pouk. Dolinšek je prepričan, da bi morali učence, ki zmorejo več in tiste druge, ki jim gre težje, ločiti. Vsaki skupini bi dali tisto znanje, ki ga lahko sprejme. V življenju je to zelo pomembno. In tudi učitelji bi veliko lažje in učinkoviteje delali.

LUČKA LEŠNIK

